

Žinių visuomenės link?

Keith Ballard

„Žinių visuomenė – tai naujas, patraukliai skambantis politinis šūkis. Žinios, suprantama, priklauso švietimo sričiai, nes kaip tik mokytojai perduoda jas kitiems. Tačiau labai svarbus ir kitas šios sąvokos žodis – visuomenė. Nuo 1984 m. pagrindinės mūsų politinės partijos ir tie, kurie už jas balsavo, pabrėžia individo (asmens) svarbą. Manoma, kad mūsų bendruomenės ir organizacijos sudaro motyvuoti asmenys, žinantys, ko siekia, ir gebantys pasirinkti. Nepriklausomybė, o ne tarpusavio priklausomybė yra socialinis ir moralinis poreikis. Johnas Coddas (1999) siūlo šiame kontekste nevertoti visuotines geroves sąvokos, nes visuomenė kaip tokia neegzistuoja.

Tuo pat metu Naujoji Zelandija visoms sritims pritaikė rinkos kaip žmonių bendravimo modelį. Nors komercija ir lenktyniavimas yra dinamiškas, o neretai ir kūrybiškas ekonomikos aspektas, tai nebūtinai reiškia, kad į švietimą, sveikatos apsaugą ar socialinių paslaugų sritį taip pat efektyviai ir adekvačiai galima perkelti rinkos ekonomikos vertybes ir procedūras. Diegiant rinkos modelį mūsų švietime vis akivaizdžiau ryškėja socialinė-ekonominė ir etninė diferenciacija (Fiske, Ladd, 2000).

Tokia nelygybė reiškiasi turimais materialiniais ištekliais ir mokinių mokymosi rezultatais. Mokyklos, neatsilaikančios šioje konkurencinėje sistemoje, „iškrinta iš rinkos“ (Harker, 1999).

Charleso Waldgrave'o (1998) ir jo kolegų skurdo ir socialinės nelygybės tyrimas rodo, kad Naujojoje Zelandijoje staigiau nei kitose EBPO šalyse ryškėja pajamų skirtumai. Kas trečias šalies vaikas ir 72 proc. nepilnų šeimų gyvena žemiau skurdo ribos. Neturtingiems žmonėms galėtų pagelbėti kokybiška visuomeninių paslaugų sistema. Bet daugelis yra priešiški nusiteikę prieš naująją mokesčių sistemą, leidžiančią remti sveikatos, švietimo ir socialinės rūpybos sritis. Visuomenės sąvoką šiame kontekste būtina apibrėžti iš naujo.

Individualizmas ir atsidavimas rinkos ekonomikos modeliui taip pat turi įtakos mūsų gyvenimui. Iš ideologinio įsitikinimo, kad tiesiogiai motyvuoti esame tada, kai turime asmeninių interesų, kyla prielaida, kad mumis negalima pasitikėti. Reikia dirbti verčiančios paskatos. Mokyklos ir kitos institucijos turi veikti rinkos sąlygomis nuolat galvodamos, kad jei neįvykdys užduoties, tai žlugs. Jas visą laiką būtina prižiūrėti ir be atvangos tikrinti bei vertinti, idant paslaugų teikėjas (mokytojas, dėstytojas, direktorius...) teiktų paslaugų gavėjui (darbdaviui, mokiniui, tėvams...) kokybišką ir tinkamą prekę. Kadangi žmonėmis negalima pasitikėti, santykius būtina įforminti rašytinėmis sutartimis. Taigi bendravimas su kitais žmonėmis tampa tiesiog techniniu dalyku, smulkiai aprašytu ir reglamentuotu, reikalaujančiu išmanyti specialią techninę kalbą: valdymą, tikslus, uždavinius, strategijas, profiliavimą, aplankus.

Kai kam šis techniškai sutvarkytas pasaulis yra svetimas. Stephenas Ballas (1999) aprašo mūsų gyvenimą sprendimų, kuriuos vykdo visuomenės nariai atlikėjai, pasaulyje.

Tokiame pasaulyje esame nuolat stebimi, fiksuojami ir vertinami, mūsų pačių asmenine verte matuojama mums priskirtų sprendimų atlikimo kokybė. Galia yra žodį „kokybė“ apibrėžiančiųjų rankose. Šiame kontekste mokytojams peršamas kitoks jų profesijos supratimas – naują tapatybę konstruoja tikslų, išvadų ir atskaitomybės diskursas. Tokiame kontekste, sako Ballas, autentiškus visuomeninius ryšius keičia sprendimų ryšiai. Užduočių ir sprendimų vykdymas keičia tai, ką mokytojai iš seno laiko autentišku profesionaliu darbu. Nuolatinis tikrinimas ir vertinimas sukuria netikrą išgalvotų reginių ir jėgos pasaulį. Mokytojai yra tvirtai įtaisyti šiomis sąvokomis paremtoje realybėje, todėl labai tikėtina, kad laikui bėgant pasidarys nuolaidūs ir gebės save kontroliuoti nesibaigiančių tikrinimų ir vertinimų sąlygomis. Ballas sako, kad nebeliko pačios švietimo esmės: tikras daiktas pakeistas plastiku.

Kai kas identiškumą galbūt bandys aiškinti naujuoju profesionalumu, padedančiu ideologijai ir globalizacijai ir turinčiu atlikti vadybininko vaidmenį siekiant mokomųjų rezultatų. Kiti priešinsis ir nesitaikstys. Dar kitiems vaidmenis atliekančios institucijos yra svetimos ir nužmoginančios. Jie suvokia sociologo Richardo Sennetto (1998) aprašytą asmens koroziją, atsirandančią nevertinant pasiaukojimo ir atsakomybės (o tai ne tas pat, kas išorinio monitoringo „atskaitomybė“). Šie ypatumai nyksta iš švietimo, sveikatos apsaugos ir kitų institucijų – būtent iš tų, iš kurių žinių visuomenė galėtų tikėtis visų gerovės.

Literatūra

Ball, S. J. (1999). *Performativities and fabrications in the education economy: Towards the performative society*. Paper presented at the Frank Tate Memorial Lecture and keynote address to the Australian Association for Research in Education Annual Conference, Melbourne, 29 November-2 December.

Codd, J. (1999). Educational reform, accountability and the culture of distrust. *New Zealand Journal of Educational Studies*, 34 (1), p. 45-53.

Fiske, E. B., Ladd, H. F. (2000). *When schools compete: A cautionary tale*. Washington, DC: Brookings Institution Press.

Harker, R. (1999). *Innovations for effective schooling*. Panel discussion, 28 August. Unpublished paper, College of education, Massey University.

Sennett, R. (1998). *The corrosion of character: The personal consequences of work in the new capitalism*. New York: W. H. Norton.

Thrupp, M. (1998). *Mapping schools in an international marketplace*. Paper presented to the „Mapping the cumulative impact of school reform“ symposium of the New Zealand Association of Research in Education Conference, University of Otago, Dunedin, 3-6 December.

Waldgrave, C. (1998). Balancing the three Es, equality, efficiency and employment. *Social Policy Journal of New Zealand*, 10 (June).

Versta iš: *Set: Research Information for Teachers*, 1, 2002, New Zealand Council for Educational Research.

Keithas Ballardas – Otago (Naujoji Zelandija) universiteto Švietimo mokyklos dekanas.
